बीबीआइएन सवारीसाधन सम्झौता

कार्यान्वयनका चासो र उपलब्ध समाधान

एसियाली विकास बैंक (एडीबी) को सहजीकरणमा बंगलादेश, भुटान, भारत र नेपाल (बीबीआइएन) ले गत जून २०१५ मा सवारीसाधन सम्झौता (एमभीए) मा हस्ताक्षर गरे । यसको उद्देश्य यात्रुवाहक तथा मालवाहक सवारीसाधनलाई ती देशबीचका सीमा वारपार आवाजगमन गर्न सक्षम बनाउने हो । यस सम्झौताले चार देशहरुलाई नजिक ल्याउनुका साथै बीबीआइएन उपक्षेत्रको व्यापारिक तथा आर्थिक अन्तरसम्वन्धलाई बल पुर्‍याउने लक्ष्य राखिएको छ ।

सन् २०१५ मा प्रारम्भिक सम्झौतामा हस्ताक्षर भएपश्चात तथा बंगलादेश, भारत र नेपालले सम्झौतालाई अनुमोदन गरेपश्चात भुटानले भने वातावरणीय चासोहरु औंल्याउँदै यसको अनुमोदनलाई थाँति राख्यो । यद्यपि, भुटानले यो सम्झौता तत्काललाई बीआइएन (बंगलादेश, नेपाल र भारत) बीच मात्रै कार्यान्वयन गर्नका निम्ति सहमति दिएको छ । हाल, सदस्य राष्ट्रहरुले एमभीएको कार्यान्वयन गर्न प्रोटोकलहरु (एउटा यात्रुवाहक र अर्को मालवाहक सवारीसाधनका लागि) माथि छलफल गरिरहेका छन् । प्रोटोकलहरुमा हस्ताक्षर भइसकेपछि एभमीए कार्यान्वयनमा आउनेछ ।

चासो	समाधान
१. चार देशको सम्झौता तीन देशबीच कसरी कार्यान्वयनमा आउन सक्छ ?	बीबीआइएन एमभीएको अनुमोदनलाई थाँति राखेको भुटानको सरकारले आफू पछि जोडिने गरी अन्य तीन देशहरुबीच सम्झौताको कार्यान्वयन गर्न सहमति प्रदान गरेको छ । गत फेब्रुअरी २०२० मा भएको बीबीआइएन एमभीएको पछिल्लो वैठकमा सदस्य राष्ट्रहरुले सम्झौता कार्यान्वयनका लागि तीन राष्ट्रहरुबीच हस्ताक्षर हुने समझदारीपत्र (एमओयू) को मस्यौदामाथि छलफल गरी अन्तिम रुप दिएका छन् । एमओयूमा हस्ताक्षरले यसको कार्यान्वयनलाई सहजीकरण गर्नेछ ।

चासो	समाधान
२. बीबीआइएन एमभीएको कार्यान्वयनबाट सबैभन्दा ठूलो लाभग्राही को हुन्छ ?	यस उपक्षेत्रमा सवारीसाधनहरुको निर्वाध आवागमनले कारोवारको लागत घटाउने, सीमा वारपार व्यापार बढाउने तथा आर्थिक क्रियाकलाप फस्टाउन योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । साथै, आ-आफ्ना अर्थतन्त्रको आकार जत्रो भए पनि तीन देशहरुमा रोजगारी सिर्जना गर्न पनि मद्दत पुग्नेछ ।
३. एउटा देशबाट अर्को देशमा प्रवेश गर्ने यात्रुवाहक तथा मालबाहक सवारीसाधनका लागि कुन निकायले अनुमति जारी गर्छ ?	बीबीआइएन एमभीएले उल्लेख गरेको छ कि प्रत्येक देशहरुले अनुमति जारी गर्ने निकायको बारेमा आफैं निर्णय गर्नेछन् र अर्को राष्ट्रलाई जानकारी गराउनेछन्। (एमभीएको धारा ३, अनुच्छेद १२)
४. के एमभीएले भू-परिवेष्ठित राष्ट्रहरुको अधिकारलाई प्रभावित तुल्याउँछ ?	होइन । एमभीएले स्पष्ट पारेको छ कि यस सम्झौताले हस्ताक्षरकर्ता राष्ट्रहरुको अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताबाट सिर्जित हुने 'भूपरिवेष्ठित राष्ट्रका अधिकार' सँग सम्वन्धित अधिकार र उत्तरदायित्वलाई प्रभावित तुल्याउँदैन । (एमभीएको धारा १४ को दफा ४)
५. अति कम विकसित/भू-परिवेष्ठित र प्राविधिकरुपमा कमजोर राष्ट्रहरुले यात्रुवाहक तथा मालवाहक सवारीसाधनको आवागमनको अनलाइन अनुगमनका लागि 'ट्र्याकिङ प्रणालीको जडान' को आवश्यकतालाई कसरी परिपूर्ति गर्न सक्छन् ?	भारत र नेपालबीच 'ट्र्याकिङ प्रणालीको जडान' कार्यान्वयनका क्रममा छ भने भारत र बंगलादेशबीच छलफलका क्रममा छ । यसका अतिरिक्त बंगलादेशले एसिया र प्रशान्तमा कागजरहित सीमा वारपार व्यापारको सहजीकरणसम्बन्धी फ्रेमवर्क सम्झौता (सीपीटीए) मा हस्ताक्षर गरेको छ, जसका लागि 'ट्र्याकिङ प्रणालीको जडान' आवश्यक पर्छ ।
६. बीबीआइएन एमभीएका हस्ताक्षरकर्ताहरुबीच सवारीसाधनको आकार र प्रकृतिमा उल्लेख्य भिन्नता छ । एमभीएसले यस मामलालाई कसरी सम्वोधन गर्छ ?	हस्ताक्षरकर्ता राष्ट्रहरुबीच पहिले नै भएका परामर्शहरुमा ७५०० किलोभन्दा बढीको श्रेणीसहित प्रस्तावित सबै वजन श्रेणीहरुलाई सबै राष्ट्रहरुमा पूर्वाधार गुणस्तरको भावि विस्तारको सम्भावनालाई हेरेर यथावत् राखिन सक्ने कुरा भएको छ । साँघुरा पूर्वाधारहरुका कारण हाल निर्धारित सीमाहरुलाई सञ्चालन अनुमति दिइएका सवारीसाधनको प्रकृति र वजन तोक्ने प्रावधानहरुको प्रयोग गरेर तथा प्रदान गरिएका अनुमतिको संख्यालाई घटाएर व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ ।

चासो	समाधान
७. सवारीसाधनहरुलाई समानताका आधारमा अनुमति जारी गर्दा साना राष्ट्रलाई सहयोगी नहुन सक्छ, किनकि तिनीहरु विकासको भिन्न चरणमा छन् र अर्थतन्त्र एवं पूर्वाधारका हिसाबले बराबरी आकारका छैनन् । यस विषयलाई एमभीएले कसरी निरुपण गर्छ ?	विगतका परामर्शहरुमा स्पष्ट पारिएको छ कि एमभीएको कार्यान्वयन सानो स्तरमा सुरु गरिने छ र प्रत्येक राष्ट्रमा क्षमता विस्तार भएसँगै यसलाई घनिभूत पार्दै लगिनेछ । यस्ता निर्णयहरु लिँदा साना राष्ट्रहरुको हित र क्षमतालाई उचित ध्यान दिइनेछ ।
८. यदि कुनै सवारीसाधन अर्को सदस्य राष्ट्रको सीमाभित्र पुगिसकेको अवस्थामा यसको वैधानिकताको म्याद गुज्रियो भने उक्त सवारीसाधन र यसका चालक दललाई के हुन्छ ?	यदि अर्को राष्ट्रको भूभागमा प्रवेश गरेको सवारीसाधनको 'अनुमतिपत्र' यसको म्याद सकिनुअगावै प्रयोग भएको रहेछ भने यात्रा पुरा नहुञ्जेलसम्मका लागि यो वैध रहन्छ । तर, यस्तो घटनामा सञ्चालकले यस एमभीएमा उल्लेख भएअनुसार अस्थायी प्रवेशका लागि आवश्यक शर्तहरु पूरा गर्नुपर्नेछ ।
९. बीबीआइएन एमभीएको कार्यान्वयनले साना राष्ट्रहरुमा ठूला राष्ट्र सवारीसाधनको भेल लाग्ने र वातावरणमा असर पुग्नेछ । यसलाई बीबीआइएन एमभीएले कसरी समाधान गर्छ ?	बीबीआइएन एमभीएले एउटा राष्ट्रका निश्चित संख्यामा सवारीसाधनलाई अर्को राष्ट्रमा प्रवेश गर्न अनुमति दिन्छ । यसले निश्चित सडक र भन्सार कार्यालयहरुको छनोट गर्न अनुमति प्रदान गर्छ जसमा सवारीसाधनको वजन र प्रकृतिसमेत निर्धारण गरिएको हुन्छ । त्यसैले साना राष्ट्रहरुमा ठूला राष्ट्रका सवारीसाधनको भेल लाग्ने सम्भावना न्यून छ । साथै, प्रत्येक राष्ट्रले तोकिएको संख्यामा सवारीसाधनलाई अनुमति दिने हुँदा वातावरणीय प्रभावको पनि सहजै आँकलन गर्न सकिन्छ । 'क्लीन फ्यूल' को प्रयोगमा जाने आवश्यक उपायहरु अबलम्बन गरेर पनि यस परिस्थितिमा थप सुधार गर्न सकिन्छ ।
१०. बीबीआइएन एमभीएमा 'सवारीसाधनको दायित्व बीमा' सम्वन्धी प्रावधान छ ?	हो । बीबीआइएन एमभीएको धारा ११ ले श्रेणीगतरुपमा उल्लेख गरेको छ कि एउटा दर्तावाल बीमा कम्पनीले सबै राष्ट्रहरुमा अनियमित सवारीसाधनहरुलाई तेस्रो पक्ष क्षति विरुद्धको सुनिश्चितता गर्नेछ भने नियमित यात्रुवाहक तथा मालवाहक सवारीसाधनका लागि वृहद् बीमा नीति कार्यान्वयन गरिनेछ ।

चासो	समाधान
११. एउटा राष्ट्रको सवारीसाधनले अर्को राष्ट्रको क्षेत्रमा दर्घटना गराउँदा तेस्रो पक्षलाई बीमा/क्षतिपूर्तिको व्यवस्था बीबीआइएन एमभीएले गरेको छ ?	हो । यो सम्झौताले कुनै पनि दुर्घटनाबाट तेस्रो व्यक्तिलाई क्षति पुगेको र त्यसबाट सवारीसाधनको सञ्चालक वा मालिकलाई दायित्व उत्पन्न भएको अवस्थामा बीमा/क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउँछ । दुर्घटनाबाट क्षति भोग्ने व्यक्तिले सवारीसाधन सञ्चालक वा मालिकको सवारी दायित्व बिमकसँग क्षतिपूर्ति दावी गर्ने अधिकार राख्छ । अर्को देशको सवारीसाधन भएमा त्यसको प्रतिनिधि कार्यालय वा बीमा कम्पनीमार्फत यस्तो दावी गर्न सकिन्छ ।
१२. एउटा देशको सवारीसाधन अर्को देशको भूभागमा सञ्चालन भइरहँदा उसँग तेस्रो पक्ष बीमा छ या छैन भन्ने कसरी थाहा हुन्छ ?	सम्झौताअनुसार सवारीसाधन सञ्चालकले हरेक समयमा आफूसँग भएको बैध बिमाको प्रमाण साथमा राख्नुपर्छ र चाहेको बेला देखाउनुपर्छ ।
१३. बीबीआइएन एमभीएले नियमित र अनियमित यात्रुवाहक सवारीसाधनलाई अस्थायी प्रवेशको अनुमति दिन्छ ? यदि दिन्छ भने त्यस्तो अस्थायी प्रवेशका लागि कस्ता कागजातहरु चाहिन्छन् ?	हो । बीबीआइएन एमभीएले एउटा देशको सवारीसाधनलाई अर्को देशको भूभागमा अस्थायी प्रवेशका लागि अनुमति दिन्छ । अस्थायी प्रवेशका लागि सवारीसाधनहरुले आफ्नो देशको सरोकारवाला निकायद्वारा जारी गरिएको कागजात बोक्नुपर्ने हुन्छ, जसमा अनुमति नम्बर र मिति, अनुमतिको वैधानिकता गुज्रिने म्याद, सवारीसाधन दर्ता भएको देश, सवारीसाधनको दर्ता नम्बर, प्रवेश तथा निस्काशन विन्दू लगायतका विवरणहरु समावेश हुन्छन् । यो विद्युतीय माध्यमबाट गरिन्छ । यस्तो कागजातको पूर्ण प्रारुप यात्रुको प्रोटोकलमा उपलब्ध गराइन्छ ।
१४. यदि यातायात सञ्चालकले सम्झौताका प्रावधानहरु उल्लंघन गरेको खण्डमा के हुन्छ ?	यदि यातायात सञ्चालकले सम्झौताका प्रावधानहरु उल्लंघन गरेको खण्डमा सम्वन्धित राष्ट्रको भन्सार प्रशासनले यातायात सञ्चालक वा मालिक वा अनुमतिवाहकलाई सम्झौतामा उल्लेख भएअनुसार रकम असुलीका लागि सूचना जारी गर्नेछ र त्यसको एक प्रति सवारी सञ्चालकको देशको अनुमति जारी गर्ने तालुकदार निकायलाई पनि पठाइन्छ । यदि आधिकारिक सञ्चालक वा मालिक वा अनुमतिवाहकले सूचनामा उल्लेख भएअनुसारको रकम तोकिएको अवधिमा तिर्न सकेन भने त्यस देशको आधिकारिक निकायले सम्वन्धित देशको भन्सार प्रशासनबाट हुने भुक्तानी प्रभावित बनाउने छ ।

चासो	समाधान
१५. सम्झौताले नसमेटेका मामलाहरु उत्पन्न भएमा कुन कानून लागू हुन्छ ?	यात्रुवाहक तथा मालवाहक सवारीहरुको आवागमनलाई सम्झौतामा उल्लेखित प्रावधानहरुले निर्देशित गर्ने भएता पनि केही क्षेत्रहरु छन् जहाँ राष्ट्रिय कानून आकर्षित हुन्छ (कुनै पनि मामलामा जुन बीबीआइएन एमभीएले स्पष्टरुपमा समेटेको छैन) । यसमा सडक दस्तुर, सवारीसाधन चलाउन नसक्ने गरी बिग्रेको अवस्था आदि पर्छन् ।
१६. एउटा देशमा दर्ता भएको सवारीसाधन अर्को देशको भूभागमा चलिरहेका बेला त्यसलाई ट्र्याक गर्ने कुनै प्रावधान छ ?	हो । सम्झौतामा उल्लेख भएअनुसार हस्ताक्षरकर्ता देशहरुले सवारीसाधनको प्रभावकारी ट्र्याकिङका लागि चाँडोभन्दा चाँडो उचित सफ्टवेयरसहित विद्युतीय अनुगमन प्रणालीको स्थापना गर्नेछन् ।
१७. एउटा देशमा दर्ता भएको सवारीसाधन अर्को देशको भूभागमा चलाउँदा त्यसका चालक दल परिवर्तन गर्न सकिने प्रावधान बीबीआइएन एमभीएमा छ ?	बीबीआइएन एमभीएले यो कुरालाई स्पष्टरुपमा उल्लेख नगरेको भए पनि एउटा देशमा दर्ता भएको सवारीसाधन अर्को देशमा सञ्चालनमा रहँदा त्यसका कामदारहरु परिवर्तन गर्न सक्ने अधिकार यातायात सञ्चालकलाई हुनेगर्छ । यस्तो कार्यले कुनै प्राविधिक व्यवधान उत्पन्न नगर्ने र एउटा देशको सवारीसाधन अर्को देशमा निर्वाध सञ्चालन गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा छ ।
१८. एउटा देशको सवारीसाधन अर्को देशमा चलिरहँदा दुर्घटना भयो, मेसिन विग्रियो वा तालिकाविपरित रोकिनुपर्‍यो भने के हुन्छ ?	सम्झौतामा भनिएको छ कि एउटा देशको सवारीसाधन अर्को देशमा दुर्घटना भएको वा नचल्ने गरी बिग्रेको अवस्थामा त्यसका चालक दल वा आधिकारिक सञ्चालकले स्थानीय कार्यालयमा यी कुराहरुका लागि सूचना दिनेछन्: क) सम्वन्धित देशको कानूनअनुसार आवश्यक कदम चाल्न ख) यात्रु तथा चालक दललाई सुरक्षित तरिकाले गन्तव्यमा पुर्‍याउनका लागि आवश्यक सहयोग प्राप्त गर्न ग) यात्रु तथा चालक दलका लागि आवश्यक वा आपत्कालीन स्वास्थ्य सहायताको प्रवन्ध गर्न

With the support of
UKaid Foreign, Commonwealth & Development Office
ADB Asian Development Bank

CUTS International
D-217, Bhaskar Marg, Bani Park, Jaipur 302 016, India
Ph: +91.141.228 2821, Fax: +91.141.228 2485, E-mail: cuts@cuts.org, Web: www.cuts-international.org
Also at Delhi, Kolkata and Chittorgarh (India); Lusaka (Zambia); Nairobi (Kenya); Accra (Ghana); Hanoi (Vietnam); Geneva (Switzerland); and Washington DC (USA).

July, 2021